

Ніколаюк С. І. - професор кафедри оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, професор;
Бех О. В. - начальник Головного управління Національної поліції України в Полтавській області

УСУНЕННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ ЯК ЧИННИК ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

У ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» визначено окремі терміни, які потребують додаткового практичного тлумачення. Так, поняття **«конфлікт інтересів»** слід тлумачити як суперечність між приватними та службовими інтересами публічного службовця, наявність якої може вплинути на об'єктивність і неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи утримання від вчинення певних дій у процесі його службової діяльності. Приватними інтересами є будь-які інтереси публічного службовця, зумовлені особистими, родинними, дружніми чи будь-якими іншими позаслужбовими стосунками з особами, зокрема числі особисті майнові та немайнові інтереси, а також ті, що виникають у зв'язку з його членством або діяльністю в громадських, релігійних та інших організаціях. Службовими інтересами, передусім, є сукупність вимог щодо сумлінного виконання публічним службовцем своїх посадових обов'язків на засадах професіоналізму, добросовісної поведінки, неупередженості, захисту публічних інтересів, пріоритету прав і свобод людини. Закон визначає два види конфлікту інтересів: **потенційний** та **реальний**, відмінність між якими полягає у наявності конфлікту і співвідноситься як «може виникнути та/або бути реалізований» та «вже виник та/або реалізується та/або вже реалізований».

Потенційний конфлікт інтересів - наявність в особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Реальний конфлікт інтересів - суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість

прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення не можуть мати в безпосередньому підпорядкуванні або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням ними повноважень близьким їм особам, а саме: чоловіку, дружині, дітям, батькам, рідним братам і сестрам, діду, бабі, онукам, усиновлювачам, усиновленим, а також іншим особам за умови їх постійного проживання разом із вищевказаними особами і ведення з ним спільного господарства.

Крім цього, вищеперелічені особи (суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення) зобов'язані усно або письмово повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

Тобто необхідно чітко розмежувати терміни «пряме підпорядкування» та «близькі особи». Пряме підпорядкування - відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, зокрема через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням.

Що стосується іншого терміна, то у Законі використано близькі за змістом терміни «члени сім'ї», «близькі родичі», «близькі особи». Під час урегулювання різних суспільних відносин держава чітко визначає, на кого саме поширює свою дію нормативний акт чи його окрема норма. Щодо членів сім'ї, то чинне законодавство не має єдиного підходу щодо визначення поняття «сім'я», а отже, не містить визначення її членів. Відповідно до ст. 3 Сімейного кодексу України, «сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки». До членів сім'ї належать осіб, які перебувають у шлюбі, а також їхніх дітей, у тому числі повнолітніх, батьків, осіб, які перебувають під опікою і піклуванням, інших осіб, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі осіб, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

У Цивільному процесуальному кодексі України та Кодексі адміністративного судочинства України наявний перелік близьких родичів: чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювачі чи усиновлені, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб.

Близькі особи - особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у [ч. 1 ст. 3](#) цього Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також - незалежно від зазначених умов - чоловік, дружина, батько, мати,

вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта;

Визначення **«близьких осіб»** охоплює коло осіб, яких можна назвати «близькими» до суб'єктів корупції. У вказаній статті поняття «близькі особи» складається з двох категорій: з членів сім'ї; та з інших осіб, які постійно проживають із суб'єктом корупційних діянь і ведуть з ними спільне господарство. Водночас закон, окрім членів сім'ї та близьких родичів, визначає також близьких осіб, розширюючи їх перелік: особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом корупції (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також - незалежно від зазначених умов - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта;

Стосовно інших осіб та їх постійного проживання разом із суб'єктом корупційних правопорушень потрібно зазначити, що такими особами є будь-які фізичні особи (різного ступеню спорідненості або без нього), які проживають разом із суб'єктом корупційних правопорушень не менше одного року, не мають постійного місця проживання в іншому місці і мають намір проживати із суб'єктом корупції протягом необмеженого строку, не обмежуючи таке проживання певною метою, і за умови, що таке проживання не є наслідком виконання цією особою службових обов'язків або зобов'язань за договором (контрактом).

Члени сім'ї - особи, які перебувають у шлюбі, а також їхні діти, у тому числі повнолітні, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), зокрема особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

У разі виникнення обставин, за яких суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення перебуватимуть у безпосередньому підпорядкуванні або будуть безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам, а саме: чоловіку, дружині, дітям, батькам, рідним братам і сестрам, діду, бабі, онукам, усиновлювачам, усиновленим, а також іншим особам за умови їх постійного проживання разом із вищевказаними особами і ведення з ним спільного господарства, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк із моменту виявлення цих обставин.

Усунення вказаних обставин може здійснюватися у добровільному порядку вказаними особами шляхом: добровільного

звільнення із займаної посади; переведення на іншу посаду (роботу), що виключає безпосереднє підпорядкування. Якщо в п'ятнадцятиденний строк вказані обставини добровільно не буде усунуто, відповідні особи та/або близькі їм особи в місячний строк підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, яке виключає безпосереднє підпорядкування. Переведення на іншу посаду осіб здійснюється на підставі Кодексу законів про працю України, Законів України та підзаконних нормативних актів, що регулюють порядок проходження служби вищевказаними особами. Якщо положення нормативно-правових актів не дають змогу перевести особу іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування, особа, яка перебуває в підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.

Новим законом закріплено вимогу щодо письмової форми повідомлення безпосереднього керівника про наявний конфлікт інтересів.

Крім того, упроваджений додатковий інструмент запобігання виникненню конфлікту інтересів, що полягає в обов'язковій передачі в управління належних особі корпоративних прав або підприємств упродовж десяти днів із моменту її призначення (обрання) на посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

Методичне забезпечення діяльності уповноважених підрозділів із питань запобігання, виявлення та урегулювання конфлікту інтересів у діяльності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної служби, зокрема Національне агентство України з питань державної служби.